CZU: 37.043.2-056 **DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.13382813**

EXCURSIA CA MODALITATE DE ÎNVĂȚARE EXPERIENȚIALĂ ÎN EDUCAȚIA ELEVILOR CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE

Elena Mihaela MOROȘAN

profesor, grad didactic I,
Centrul Școlar de Educație Incluzivă Suceava, România
orcid id: https://orcid.org/0009-0002-5373-9741

The excursion is a teaching tool of great importance in relation to the cognitive and affective development of students with CES, giving students the opportunity to observe, research, orient themselves and know directly a wide variety of aspects of the environment.

The excursion as a teaching method ensures the acquisition of knowledge, through the direct perception of the objectives and phenomena realizing the dialectical path of knowledge: in the excursions, students with CES acquire new knowledge, study the phenomena and objects in all their complexity, clarify and fix the acquired knowledge better in the classroom, by linking theory to practice; in excursions, skills and abilities to observe the phenomena of nature and social-economic life are formed and, through direct intuition, knowledge acquires a realistic character, revealing their causal links, excursions are a rich source of enrichment of geographical thinking and application of knowledge acquired during the course hours. The student can deepen certain learning contents in the field of physical or economic geography.

Keywords: *trip, student with CES, experiential learning, extra curriculum education, cognitiv development.*

În cadrul procesorului de organizare, îndrumare, susținere și evaluare a activității de învățare, trebuie puse în acțiune toate mecanismele instruirii și învățării în prim plan, fiind obiectivele proiectate prin conținutul informațional, însă elevul este cel care decide asupra rezultatelor, prin efortul direct pe care îl depune – cu randamentul scontat – prin gradul de angajare, de participare la activitatea de învățare.

Pe baza observației directe asupra activității elevilor s-a constatat că aceștia sunt mai interesați și mai activi, cu cât lecția are un conținut informațional mai apropiat de posibilitatea transpunerii și utilizării în practică. Elevii preferă ca metode de lucru, conversația, problematizarea, asaltul de idei și descoperirea dirijată, să asculte prelegerea profesorului, eventual să își ia notițe (în acest caz manifestă un interes mai redus și o participare mult mai diminuată).

În procesul de evaluare s-a constatat că elevii și-au însușit repede și cu ușurință modul de lucru cu testele de evaluare, cu fișele de lucru, autoevaluarea, preferându-le ca instrumente de verificare și apreciere, celor convenționale (lucrări scrise, extemporale).

Explicându-le metodologia măsurării rezultatelor și a notării, familiarizându-i cu nivelul minim acceptabil de cunoștințe sub care elevul nu primește o notă minimă de

promovare şi nu în ultimul rând, motivând aproape întotdeauna nota obținută, cazurile în care elevii se simt frustrați s-au diminuat progresiv, pe măsura însușirii normelor şi valorilor procesului de evaluare.

Premisa majoră a eficienței învățării în clasă a constituit-o înțelegerea de către elevi a scopuluui şi importanței activității desfăşurate, poziția elevilor fiind aceea de participanți conştienți şi activi la lecție, pe fondul motivelor interne ale învățării, ale unor interese tot mai înalte pentru această activitate. De aceea, motivația învățării se poate ridica la rang de principiu.

O deosebită importanță pentru învățământul românesc o constituie integrarea în sistem a tuturor formelor pe care le îmbracă educația, sarcină ce revine tuturor cadrelor didactice. Ca modalități de integrare, pe lângă aceea de completare a învățării în clasă cu cea individuală, se impun şi alte metode (reflectate de astfel şi în reforma curriculară): lecții în echipe de profesori de diferite specialități sau de specialități înrudite; introducerea de discipline opționale actuale, în planul de învățământ; deschiderea manualelor către informații suplimentare; includerea în evaluare şi a raporturilor critice la influențele exterioare; abordarea interdisciplinară; atragerea comunității în parteneriatul educațional etc.

Din moment ce societatea este în continuă schimbare, generând solicitări noi față de educație, caracterul ei permanent este impus de factorii sociali (uzura morală a cunoştințelor, ca urmare a exploziei informaționale, progresul neîntrerupt al tehnicii) şi de factorii individuali (necesitatea integrării dinamice în societate, sentimentul demnității umane etc.).

Educația extracurriculară îşi are rolul şi locul bine stabilit în formarea personalității copiilor noştri. Educația prin activitățile extracurriculare urmăreşte identificarea şi cultivarea corespondenței optime dintre aptitudini, talente, cultivarea unui stil de viață civilizat, precum şi stimularea comportamentului creativ în diferite domenii. Începând de la cea mai fragedă vârstă, copiii acumulează o serie de cunoştințe, punându-i în contact direct cu obiectele şi fenomenele din natură. Trebuinţa de a se juca, de a fi mereu în mişcare, este tocmai ceea ce ne permite să împăcăm şcoala cu viaţa.

Scopul activităţilor extraşcolare este dezvoltarea unor aptitudini speciale, antrenarea elevilor în activităţi cât mai variate şi bogate în conţinut, cultivarea interesului pentru activităţi socio-culturale, facilitarea integrării în mediul şcolar, oferirea de suport pentru reuşita şcolară în ansamblul ei, fructificarea talentelor personale şi corelarea aptitudinilor cu atitudinile caracteriale.

Activităţiile extracurriculare contribuie la gândirea şi completarea procesului de învăţare, la dezvoltarea înclinaţiilor şi aptitudinilor preşcolarilor, la organizarea raţională şi plăcută a timpului lor liber.

Excursia reprezintă o formă de activitate extracurriculară care face posibil contactul nemijlocit cu lumea vie, oferindu-le elevilor prilejul de a efectua observaţii asupra obiectelor şi fenomenelor aşa cum se prezintă ele în stare natural [4, p. 237].

Observaţiile în natură au un rol definitoriu în învăţarea geografiei, în îmbinarea teoriei cu practica, încurajând elevii să ajungă la reprezentări clare asupra obiectelor şi fenomenelor geografice şi să-şi formeze, astfel, concepte şi noţiuni geografice, formând

totodată la elevi, deprinderea de a preciza raporturile de cauzalitate între fenomene, precum şi corelaţiile respective.

Un rol deosebit în această direcţie îl au excursiile şcolare ca forme ale activităţii practic-aplicative. Acestea fac parte din activitatea didactică extracurriculară şi sunt, alături de vizite, drumeţii şi expediţii şcolare, o activitate turistică, în acelaşi timp.

Majoritatea elevilor din generația prezentă își petrec tot mai puțin timpul în mijlocul naturii, ei preferă să stea mai mult în fața televizorului sau a calculatorului. De aceea este foarte important, ca de exemplu, să ținem unele ore în mijlocul naturii sau să organizăm excursii care să stimuleze spiritul de creație al copiilor.

În cazul elevilor cu cerințe educaționale special, prilejul de a efectua observaţii asupra obiectelor şi fenomenelor aşa cum se prezintă ele în stare naturală, asupra operelor de artă din muzee şi case de creaţie artistică, asupra unor momente legate de trecutul istoric, de viaţă şi activitatea unor personalităţi de seamă ale ştiinţei şi culturii naţionale şi universale, asupra relaţiilor dintre oameni şi a rezultatelor concrete ale muncii lor, sunt ocazii destul de rare. Excursiile au menirea de a stimula activitatea de învăţare, de a întregi şi a desăvârşi ceea ce elevii au acumulat în cadrul lecţiilor. Conţinutul lor diferă în funcţie şi de obiectul de învăţământ. Totodată, acestea formează la elevi deprinderea de a preciza raporturile de cauzalitate între fenomene, precum şi corelaţiile respective, iar atunci când iau parte împreună la un proiect care îi implică direct în îmbunătățirea calității mediului, elevii se vor ajuta între ei, dar și pe ceilalți, asigurând o coeziune a grupului care îi va duce la descoperirea unor lucruri noi, trăind experiențe comune.

Activitatea turistică, atât de plăcută copiilor, este strâns legată de specificul lor de vârstă, este încărcată cu numeroase valenţe educative: pe lângă fortificarea biologică a organismului, ea contribuie la fortificarea morală, cultivând înalte trăsături de caracter.

Excursia reprezintă un mijloc didactic de mare importanţă în raport cu dezvoltarea cognitivă şi afectivă a elevilor cu CES, oferindu-le elevilor posibilitatea să observe, să cerceteze, să se orienteze şi să cunoască în mod direct o mare varietate de aspecte din mediul înconjurător.

Criteriul care diferenţiază activităţile turistice în tipuri distincte este forma lor de organizare. În funcţie de acasta se disting:

- *plimbarea* – deplasarea elevilor pentru câteva ore în parcuri, grădini botanice sau zoologice, în păduri apropiate, pentru a vedea, descoperi sau cunoaşte;
- *vizita* – o deplasare la o unitate industrială, la o fermă, la un muzeu etc.;
- *drumeţia* – o deplasare fără mijloace de transport, într-o localitate sau în afara acesteia, în scopul recreerii;
- *excursia* – o călătorie cu durata de o zi sau mai multe zile, în afara propriei localităţi, cu un mijloc de transport, având ca scop recreerea, vizitarea şi informarea.

După scopul propus, excursiile pot fi:

– *preliminare* – organizate înaintea predării unei teme, pentru a-i pregăti pe elevi să înțeleagă anumite fenomene;
– *de comunicare de noi cunoştinţe;*

– *finale* – organizate după finalizarea unui capitol, în scopul consolidării, sistematizării şi fixării cunoştinţelor.

Excursia, ca metodă de învăţământ, asigură însuşirea cunoştinţelor, prin perceperea directă a obiectivelor şi fenomenelor, realizând calea dialectică a cunoaşterii:

- în excursii, elevii cu CES dobândesc cunoştinţe noi, studiază fenomenele şi obiectele în toată complexitatea lor, îşi precizează şi îşi fixează mai bine cunoştinţele dobândite în clasă, prin legarea teoriei de practică;
- în excursii se formează priceperi şi deprinderi de a observa fenomenele naturii şi ale vieţii social – economice şi, prin intuiţie directă, cunoştinţele capătă un caracter realist, dezvăluind legăturile lor cauzale;
- excursiile constituie o bogată sursă de îmbogăţire a gândirii geografice şi de aplicare a cunoştinţelor dobândite la orele de curs. Elevul poate aprofunda anumite conţinuturi ale învăţării din domeniul geografiei fizice sau economice [2, p. 95-97].

Excursiile contribuie la dezvoltarea simţului de observaţie al elevilor cu CES, al interesului pentru studiul geografiei, istoriei, literaturii române, botanicii, zoologiei, contribuie la lărgirea orizontului geografic al elevului, realizează legătura dintre teorie şi practică. Excursiile oferă elevilor posibilitatea să observe, să cerceteze şi să cunoască în mod direct o mare varietate de aspecte din natură, de ordin biologic sau geografic, mediul natural şi factorii de mediu, să înţeleagă mai clar legătura dintre organism şi mediu, să colecţioneze un bogat material didactic.

Excursiile sunt un prilej de cunoaştere al elevilor cu CES. În acest cadru, elevul se simte mai puţin încorsetat de anumite norme specifice şcolii sau familiei. De aceea, în excursii întâlnim mai multă voie bună şi o stare de relaxare, care permite manifestarea personalităţii sub o formă mult mai variată. Comportamentul este o latură a individului care apare pregnant în evidenţă cu prilejul excursiilor. Acum se cultivă relaţiile de grup, se dezvoltă spiritul de prietenie, de disciplină, se sudează legăturile dintre elevi şi, nu de puţine ori, aceste legături se transformă în prietenii durabile. Excursia este o chintesenţă a muncii educative. Ea uneşte în chipul cel mai fascinant toate laturile educaţiei. Ea pătrunde cu toate acele gânduri nespuse sau neîndeplinite în alte activităţi [3, p. 211].

Excursiile contribuie la educarea şi dezvoltarea simţului estetic, trezeşte dragostea pentru natură şi respectul pentru frumuseţile ei, stimulează curiozitatea şi poate stimula spiritul de echipă al elevilor, aceştia întipărindu-şi în memorie unele aspecte care poate vor fi de neuitat pentru ei, şi le vor întipări pentru tot restul vieţii.

Interdisciplinaritatea pe care o favorizează excursia este mult mai eficientă şi mai permisivă decât cea pe care o realizăm în mod obişnuit într-o oră de curs.

Criteriul care diferenţiază activităţile turistice în tipuri distincte este forma lor de organizare. În funcţie de aceasta se disting: plimbarea, vizita, drumeţia şi excursia.

Obiectivele cognitive care pot fi atinse în timpul unei excursii sunt: culegerea informaţiilor prin observarea directă a mediului, cunoaşterea nemijlocită a unui obiectiv natural (antropic).

Obiectivele formative realizabile de către elevi cu CES vizează câteva direcţii fundamentale:

- învăţarea unui comportament adecvat faţă de membrii grupului;
- respectarea indicaţiilor conducătorului grupului, colaborarea şi acordarea ajutorului colegilor;
- învăţarea unui comportament adecvat faţă de mediu: ocrotirea plantelor, animalelor etc;
- păstrarea curăţeniei, colectarea gunoaielor, respectarea panourilor de interzicere a focului, a accesului în spaţii ocrotite etc.;
- formarea unor deprinderi, priceperi şi capacităţi individuale: pregătirea hranei, pregătirea celor necesare pentru drumeţie, orientarea pe teren şi dacă este posibil şi pe hartă, deplasarea în grup, colectarea de materiale, efectuarea de observaţii etc.;
- exersarea unor trăsături de caracter: punctualitate, voinţă, perseverenţă, corectitudine, cinste, respect;
- dobândirea unor caracteristici fizice, în cazul în care starea de sănătate le permite: rezistenţă, forţă, viteză.

Eficienţa unor asemenea acţiuni geografice va fi cu atât mai importantă, cu cât se acordă o atenţie cuvenită organizării, desfăşurării şi finalizării excursiilor şcolare.

Faptul că excursia poate fi folosită la aproape toate obiectele de învăţământ, pe toate treptele de învăţământ, în toate tipurile de şcoli şi la toate specialităţile, este înţeles în sensul că ea este cerută de anumite necesităţi pedagogice.

Excursia şi drumeţia cultivă dorinţa de a călători, de a cunoaşte, de a şti cât mai mult, de a câştiga prin propriile forţe cunoştinţe noi, de a se supune unui program de lucru în care activitatea intelectuală este împletită cu munca fizică.

Cadrul didactic are în excursie numeroase posibilităţi de a traduce în viaţă sarcinile procesului instructiv-educativ. Datorită faptului că este poate mai apropiat de elev decât în şcoală, reuşeşte să-l cunoască mai bine în toate manifestările lui şi, ca atare, să poată realiza mai fructuos sarcinile educaţiei morale.

Excursia şi drumeţia mai contribuie într-o largă măsură şi la educaţia estetică a elevilor, constituie un prilej de stimulare a creaţiei artistice, de cunoaştere a artei populare etc.

Excursiile organizate de şcoală au multiple valenţe de informare şi educare a copiilor. Acestea, bine pregătite, sunt atractive la orice vârstă, pentru că se desfăşoară într-un cadru nou, stârnesc interes, produc bucurie, facilitează acumularea de cunoştinţe, chiar dacă reclamă efort suplimentar [1, p. 102].

Mediul de acţiune fiind deosebit, iar tehnicile de instruire altele, contribuie la dezvoltarea spiritului de observaţie, îmbunătăţesc memoria vizuală şi auditivă, formează gândirea operatorie a copilului cu calităţile ei de echilibrare, organizare şi obiectivare.

Elevii se deprind să folosească surse informaţionale diverse, să întocmească colecţii, să sistematizeze date, învaţă să înveţe. Acţionând individual sau în cadrul grupului, elevilor li se dezvoltă spiritul practic, operaţional, manualitatea, dând posibilitatea fiecăruia să se afirme conform naturii sale.

Cadrul didactic are, prin acest tip de activitate, posibilităţi deosebite să-şi cunoască copiii, să-i dirijeze, să le influenţeze dezvoltarea, să realizeze mai uşor şi mai frumos

obiectivul principal al învăţământului preprimar - pregătirea copilului pentru școală și viaţă.

Excursiile şi drumeţiile au un caracter relaxant, contribuind în mod categoric la sudarea colectivelor de elevi. După trecerea anilor, copiii îşi amintesc cu plăcere de întâmplările din timpul excursiilor.

De aceea, cred că organizarea unor astfel de activităţi trebuie continuată, constituind o latură de seamă a procesului instructiv - educativ.

Excursia este una dintre cele mai atractive, plăcute și utile activități de recreere și odihnă activă, facilitând contactul cu mediul. Prin aceste acțiuni, elevii dobândesc informații, își formează reprezentări, comportamente, trăiesc experiențe de învățare. O excursie impune o mare responsabilitate din partea celui care o organizează. De aceea, conținutul trebuie ales cu grijă, bine corelat cu scopul și obiectivele, iar perioada să fie corespunzătoare unei bune desfășurări a activității.

După întoarcearea acasă se recomandă trierea, prelucrarea, conservarea şi prezentarea tuturor informaţiilor culese.

Prezentarea rezultatelor excursiei se poate face prin mijloace verbale (rezumate, descrieri) şi vizuale (hărţi, fotografii, expoziţii etc.).

Protecția naturii reprezintă una dintre cele mai importante preocupări ale zilelor noastre, manifestând trei aspecte importante: prevenirea deteriorării mediului, acțiuni de depoluare și reconstrucție, păstrarea sau întreținerea zonelor depoluate. Trezindu-le interesul față de natură, putem aprinde o scânteie a sentimentului de stimă față de sine și nu trebuie să ne facem griji dacă nu putem face totul. Aprinderea unei scântei este un început bun.

Bibliografie:

1. DULAMĂ, Eliza Maria (2002) – *Modele, strategii şi tehnici didactice activizante, cu aplicare în geografie*, Cluj Napoca, Editura Clusium, 304 p.
2. NICOLAE, Ilinca (2011) – *Didactica geografiei*, Bucureşti, Editura Didactică și Pedagogică, 176 p.
3. NICOLAE, Ilinca; MÂNDRUȚ, Octavian (2006) – *Elemente de didactica aplicată a geografiei*, București, Editura CD Press, 288 p.
4. STAN, Liliana, STEVA, Doina-Eugenia, DRAGU, Valerian, VLASOV, Doru Valentin (2003) – *Didactica geografiei,* Iaşi, Editura Polirom, 344 p.